

МОНАРХ

За първи път от 1939 г. никъде вече не се воюва за Франция и в името на Франция. Но в самата Франция ожесточените разпри не стихват. Те напомнят за Вандея от времето на контрареволуционните въстания и за жестокостта на шуаните. Става дума, разбира се, за ОАС. В Алжир тя се опитва да остави на арабите „изгорялата земя“, а у европейците предизвиква последни отчаяни конвулсии. Стотици хиляди французи заминават в паника за Франция и се заселват в южните департаменти. Тези озлобени хора създават благоприятна почва за дейността на ОАС и на „Националния съвет на съпротивата“ начело с Жорж Бидо. Правят се нови опити за покушение срещу Дьо Гол. Шуаните не се успокояват. В позивите на „ултра“-та се казва: „Днес или утре въпреки всичко предателят Дьо Гол ще бъде унищожен като бясно куче.“ Генералът гледал хладнокръвно на подобни заплахи и без особено желание отстъпвал пред изискванията на службата за сигурност: „Аз се занимавам с моята работа, а вие бъдете тъй любезни да си гледате вашата.“ Въпреки всичко той отива сега с вертолет до Коломбе, а маршрутът му до летището се мени постоянно.

Но в Елисейския дворец има осведомител, който по телефона съобщава на 34-годишния полковник Бастиен-Тери за всяко движение на президента. Този фашист, който се смята за изразител на народната воля, е ръководил по поръка на „стария щаб“ несполучливото покушение при Пон сюр Сен. През лятото на 1962 г. със съдействието на ОАС той подготвя бойна група, въоръжена с автоматично оръжие, за нападение срещу президента. Сред съучастниците му има много характерна сбирщина: бивш сътрудник на френското разузнаване, един лейтенант, участвувал във военния бунт в Алжир, несретник парашутист, бивш едър земевладелец в Алжир и трима унгарци, избягали от родината си през 1956 година. На 22

август те се качват в колите си и чакат с автомати в ръце на един кръстопът в парижкото предградие Пти Кламар. В 8 часа вечерта се задава президентският кортеж. В първия ситроен на задната седалка седят генералът и госпожа дьо Гол. Шофьора е седнал техният зет полковник дьо Боасие. Изведнъж няколко автомата откриват огън. Един куршум пробива задното стъкло, друг — каросерията, и късове от обшивката падат върху главата на президента. В колата на Дьо Гол попадат шест куршума от 150, изстреляни от бандитите. Шофьорът (същият, който карал колата при Пон сюр Сен) натиска газта и двата ситроена се отдалечават с пълна скорост. Нападателяте отначало ги преследват, но после се разпръсват в различни посоки. В лагера „Вилакубле“ генералът излиза от колата, отърсва от самото си стъклените късчета и казва: „Тези господа никак не умеят да стрелят.“ След това казва на зет си: „Няма да простя на тези нахалници, че стреляха в жена.“

Бастиен-Тери ще бъде един от малцината фашисти терористи, който си получава заслуженото: разстрелват го. Изобщо генерал дьо Гол се борел срещу ОАС без особено ожесточение. Впрочем никога не е бил отмъстителен. Така четиримата генерали, които били начело на бунта през април 1961 г. и се озовали по-късно на подсъдимата скамейка, се отървали със затвор. Дьо Гол искал да сложи спирачки на цялото движение на „ултра“-та, за да реши главните задачи с най-малко пречки.

Покушението в Пти Кламар било сигнал за начало на нов етап в дейността на генерал дьо Гол. Именно през 1962 г. станало съвсем ясно, че идвайки на власт през 1958 г., генерал дьо Гол е имал твърда програма за преустройството на Франция в духа на неговите схващания. Той никога не я излагал подробно, а се ограничавал с общата формула: да възроди държавата и величието на Франция. Конкретните точки от тази програма осъществявал съобразно с обстоятелствата, а не в предварително установена последователност. Но такава програма Дьо Гол имал и първата точка — мир в Алжир — изпълнил. Сега той ще върви целеустремено напред.

Едгар Фор, един от най-големите политически дейци в следвоенна Франция и един от малцината, ползували се с уважението на Дьо Гол, пише: „Непредвиден случай сложи начало на движението: покушението в Пти Кламар. Тук виждаме пример на взаимодействие между два елемента: на заплануваното

и на неочакваното... Генерал дьо Гол искаше, допускайки възможността, че може да изчезне, да не остави незавършено това, което смяташе за своя основна задача: създаване структурата на държавата.“

Но нима Дьо Гол не е създал вече държавата въз основа на конституцията от 1958 година? Не, това били само контурите на държавната постройка, която той искал да изгради за себе си, а следователно и за Франция. Това бил временен компромис, който генералът приемал, докато се водела алжирската война. Конституцията от 1958 г., колкото и да ограничавала правата на парламента, не давала на Дьо Гол независимост от традиционните политически партии и много често те обърквали сметките му като „самозвани“, както той ги наричал, посредници между него и Франция. А той се стараел да ги отстрани от този диалог. Поради това се налагало и провеждането на референдуми, които понякога отстрани изглеждали напълно неоправдани от практическите нужди. Например въпросът за самоопределението на Алжир се поставял два пъти на референдум. Дьо Гол използвал референдумите, за да не се намесват партиите в отношенията му с избирателите. Извънредните пълномощия след „седмицата на барикадите“ и прилагането на член 16 от конституцията във връзка със заговора на генералите са моменти от постоянния стремеж на Дьо Гол да осъществи идеала си за държавен строй, при който президентът би изпълнявал ролята на абсолютен монарх. Генералът искал да създаде особен, несъществуващ в историята на Франция тип държава, в която да се съчетават по своеобразен начин елементи на републиката с абсолютната монархия.

Веднага след референдума, който потвърдил евианските спогодби, Дьо Гол сменил министър-председателя. Дебре бил полезен, докато неговото присъствие било средство да се сдържа недоволството на привържениците на „френски Алжир“. Сега всичко това минало в историята. Обаче „неудобствата“ на Дебре си оставали. Предан голист, той не винаги разбирал генерала и напразно се опитвал да му влияе, като с това се превръщал в досадна пречка. Дьо Гол не смятал за необходимо да продължава това положение и по-нататък.

През април 1962 г. президентът назначил за министър-председател Жорж Помпиду, който в критичния период, когато се

утвърждавала Петата република, бил половин година началник на кабинета на Дьо Гол. След това Помпиду отново поел длъжността си главен директор на банката на Ротшилд, без да прекъсва обаче личните си връзки с генерала. Президентът не удостоверявал почти никого с такава чест, като например да отиде неофициално на гости у Помпиду заедно с госпожа Дьо Гол през 1960 година. Именно на него Дьо Гол поверил установяването на тайните връзки с ФЛН. И ето сега бившият преподавател филолог, но понастоящем финансов деец в частна банка, който формално не бил свързан с нито една политическа партия и изобщо бил малко известен на обществеността, бил издигнат на втория по значение държавен пост в републиката.

В по-късно написаните „Мемоари на надеждата“ Дьо Гол охарактеризирал така това назначение: „Жорж Помпиду изглеждаше способен човек, достоен да работи наред с мен. След като дълго време се убеждавах в неговите способности и преданост, исках да се заеме като министър-председател с разрешаването на многобройните и сложни въпроси, които неизбежно трябваше да постави започналият се период.

Действително, макар че способностите и културата му даваха възможност да се издигне до висотата на всяка идея, по природа той бе склонен да разглежда нещата предимно от практическата страна. Въпреки че ценеше високо енергичните действия, риска във всяко начинание, смелостта при управлението, той беше привърженик на предпазливите решения и съдържаните мероприятия, като се отличаваше впрочем със способността винаги да долавя всички обстоятелства и да намира изход.

Ето така този неофит в обществения форум, до петдесетгодишната си възраст неизвестен на обществеността, който изведнъж получи по моя воля и без никакъв стремеж от негова страна неограничени права и беше хвърлен в центъра на политическия живот, стана обект на бдителното внимание на средствата за масова информация...

Покровителствуван отгоре и поддържан отдолу, но все пак уверен в себе си, той въпреки своята предпазливост се ориентираше в текущите проблеми и ги разрешаваше според обстоятелствата, притежавайки следните разнообразни качества — способността да разбира и тенденцията да се съмнява, таланта да излага мислите си и склонността да мълчи, желанието да решава и изкуството да изчаква.

Съобразявайки се с моите и неговите качества, аз възложих на Помпиду да ми помага известно време. Задържах го на този пост, колкото и трудни да бяха обстоятелствата, толкова дълго, колкото нито един министър-председател не се е задържал досега.“

Въпреки сравнително общия ѝ характер тази оценка ни дава възможност да разберем мотивите, които са накарали Дьо Гол да издигне Помпиду на поста министър-председател, т. е. фактически в ролята на свой заместник и най-близък помощник. Жорж Помпиду ще остане на този пост до средата на 1968 г., т. е. повече от 6 години, през които Дьо Гол не ще престане да му гласува пълно доверие.

В Националното събрание 259 депутати одобрили правителствената декларация на Помпиду. А на 8 януари 1959 г. за Дебре гласували 453 души. Тази разлика се обяснявала не толкова с личността на новия министър-председател, колкото с промяната на политическото положение в страната. Войната в Алжир, която спирала нарастването на опозиционните настроения, била свършила. Отдавна вече някои моменти от вътрешната и външната политика на Дьо Гол предизвиквали недоволство. Личната му власт с пренебрегването на собствената му конституция пораждала тревога. А ставало дума за ново, коренно засилване на тази власт. Веднага след прекратяването на войната Дьо Гол заговорил, че е необходимо да се измени начинът за избиране на президент, така че за него да гласуват не 80 000 представителни избиратели, а всички избиратели. Замяната на косвените избори с преки, която външно имала демократичен характер, означавала всъщност по-нататъшна персонализация на режима. Изведнъж станало ясно, че тези планове ще срещнат съпротивата на политическите партии. Ето защо Дьо Гол се колебаел и само покушението в Пти Кламар го накарало да почне да действа.

Ехтежът на изстрелите заглушил предупредителните гласове на противниците на конституционната реформа. Дьо Гол решил, че сега политическата обстановка улеснява нейното провеждане. Новият референдум ще изразява възмущението на народа от опита за убийство на президента. Тъй като съществувала толкова явна опасност от премахването на Дьо Гол, необходимо било своевременно да се реши въпросът за избор на негов заместник. Щом чувствата ще изиграят главната роля,

включително и нестихващата признателност към Дьо Гол за прекратяването на войната — всичко това ще придаде на референдума драматичен характер. Генералът знаел, че всички партии, с изключение на ЮНР, ще се обявят против намеренията му. Обаче да се чакат по-благоприятни условия било трудно и трябвало да се използва емоционалният шок, предизвикан от стрелбата в Пти Кламар.

Разбира се, всеки друг от френските политици би се опитал да отложи неизбежния сблъсък с партиите, да опита да укрепи своите позиции и да се помъчи изобщо да го избегне. Дьо Гол не бил такъв. Умеейки дълго и търпеливо да изчаква, той често предпочитал пръв да нанесе удара. Да си припомним тактиката му, когато се борел за професионална армия. Той предлагал не да се изчаква зад линията Мажино, а да се нанесе превантивен мълниеносен удар с бронетанкови поделения. В областта на политиката той действувал сега по същия начин.

„След алжирските събития — казвал Дьо Гол — партиите искат да ме ликвидират... Е какво, аз пръв ще премина в настъпление!“ С намерението си да измени начина на избор на президент генералът изтръгвал оръжието из ръцете на противника. Нали мнозинството от неговите 80 000 избиратели представлявало все повече враждебни нему политически партии. Съществували и други съображения, свързани например с това, че сред представителните избиратели имало само два процента жени, докато сред общите избиратели — 57 процента. А опитът показал, че именно жените гласували с много по-голямо желание от мъжете за Дьо Гол като олицетворение на „реда“, на „стабилността“ и при това на безукорен католик, какъвто бил в представите им.

Президентът, избран с всеобщо гласуване, изведнъж би се издигнал над парламента. Все пак всеки депутат представлява само малък изборителен окръг, а той ще представлява цялата страна и ще бъде въплъщение на народния суверенитет. Дьо Гол казвал, че почти цял век вече републиканска Франция представлява „тяло без глава“. И президентът трябва да стане такава глава. В частни беседи, за разлика от официалните речи, той не скривал монархическата същност на възгледите си. „Ролята на президента — казвал Дьо Гол — трябва да има монархически характер.“ Според думите му „Франция има нужда от монархия, но не наследствена, произлизаща от божествено

право, а от изборна монархия. Аз изпълнявам функциите на монарх в името на Франция.“ В края на краищата генералът излязъл достоен син на своя баща Анри дьо Гол, който наричал себе си „тъгуващ монархист“. Синът решил да стане „тържествуващ монархист“. Той действувал въпреки всички френски републикански традиции, въпреки духа на радикализма, на критиката, на отрицанието, обхванало френската култура. Постъпвал съобразно друга традиция, която отразявала реакционния аспект на тази култура, вдъхновявал се от модернизирани идеи на такива реакционери като Жозеф дьо Местр или Шарл Морас. Той се опитвал да натрапи на Франция от средата на XX век държавно устройство, осъдено от живота още през XVIII век. Професорът по право Морис Дюверже писал, че изборите за президент с всеобщо гласуване „е все едно коронясването в Реймс при старата монархия“.

Няколко дни след покушението в Пти Кламар Дьо Гол съобщил на правителството решението си, поставяйки министрите в мъчително състояние на недоумение, обърканост и страх за съдбата на Петата република. Макар че само един от министрите подал оставка, почти всички направили опит да отклонят президента от опасната стъпка. Министър-председателят Помпиду, неговият предшественик Дебре, Конституционният съвет и неговият председател Ноел, министрите, председателите на двете камари на парламента, сътрудниците при канцеларията на Елисейския дворец — всички, едни с по-голяма, други с по-малка настойчивост и твърдост, искали да задържат Дьо Гол от фаталното подхлъзване по наклонената плоскост. Няма защо и да се говори за политическите партии, които посрещнали плана на президента с небивали дружни викове на негодувание: „Плебисцит! Държавен преврат! Абсолютна монархия!“ Традиционните буржоазни политически партии образували така наречения „картел на привържениците на „не“. Вярно е, че тази картина на „републикански гняв“ съвсем не криела никаква преданост към принципите на демокрацията. Бившият президент Рьоне Коти, който също осъдил Дьо Гол, разкрил смисъла на опозицията на буржоазните партии. Той изтъкнал, че се появява опасност от създаване на коалиция на всички републикански сили, включително и на комунистите. Отново все същият неизлечим страх от призрака на Народния фронт.

Същевременно само комунистическата партия действително защитавала принципите на републиканската демокрация, казвайки „не“ на Дьо Гол. Само тя издигала реална алтернатива срещу монархическите замисли и предлагала план за истинска демокрация и програма-минимум, въз основа на която би могло да се създаде единство на левите сили. Обаче както винаги антикомунизмът на традиционните партии внасял разцепление сред опозицията. А Дьо Гол се съобразявал с него и затова не се плашел от разнородната и противоречива опозиция, макар че тя излязла много широка.

Както пише Ла Горс, „започналата политическа криза беше един от най-знаменателните методи за характеристика на Дьо Гол. Рядко се случваше да бъде толкова напълно изолиран от всички политически партии, от профсъюзните ръководители, от конституционните органи, от цялата социална и административна йерархия на страната, които представляваха нейната структура. Безспорно изолацията беше значително по-голяма, отколкото изглеждаше. Съвсем не всички членове на правителството се отнесоха благосклонно към неговия проект. Почти всички се надяваха, че след сътресенията, предизвикани от войната в Алжир, ще последва период на стабилизация и успокоение.“ Тези надежди излезли безплодни, тъй като генерал Дьо Гол бил човек, като пише Турну, постоянно „измъчван от неукротимите демони на действието“.

По всяка вероятност тези „демони“ принудили генерала, който гордо твърдял през януари 1960 г., че вече „20 години олицетворява законността“, да наруши без всякакво колебание конституцията. Въпреки основния закон, изискващ да се утвърди задължително преразглеждането на конституцията от Националното събрание и Сената, Дьо Гол веднага поставил проекта за реформата на одобряване чрез референдум. В отговор на острите протести заявил, че интересите на Франция и държавата са по-важни от всякакъв закон. Дьо Гол презрително обвинил защитниците на конституцията в „юридически фетишизъм“. Тази безцеремонна позиция направила особено шокиращо впечатление във Франция, която ненапразно наричат най-„юридическата“ страна в света. Типичното френско съзнание е пропито от дух на законност, което се дължи на дълбоко вкоренените норми на римското право и гражданския кодекс на Наполеон. Основните законодателни норми обик-

новено се разглеждат от французите като някакви древни ценности. А Дьо Гол казвал презрително: „Ние знаем колко струват всички тези конституции! Имахме ги седемнадесет за 150 години, но природата на нещата излезе по-силна от конституционните текстове.“

На 3 октомври Националното събрание започнало да обсъжда проекта за реформата. Начело на настъплението срещу нея застанал Пол Рейно, същият, който поддържал някога полковник Дьо Гол в борбата му за танкове, а сега бил представител на дясната партия на „независимите“. Лидерите на всички останали партии, с изключение на ЮНР, осъдили реформата и внесли резолюция за порицание. След отдавна невиджани по своето ожесточение дебати призори на 5 октомври 280 депутати от всичко 480 одобрили резолюцията за порицание. За пръв път в историята на Петата република правителството било бламирано. На другия ден Помпиду връчил на Дьо Гол оставката на кабинета и президентът решил да разпусне Националното събрание. На 28 октомври предстоял референдумът, а след това нови избори.

Започнала борба за гласове. Дьо Гол говорил няколко пъти по радиото и телевизията. Противниците му започнали контрастъпление. Те имали доста убедителни аргументи и възможности за борба. От 12 парижки политически ежедневници само един бил безусловно на страната на Дьо Гол, два заели неутрална позиция, други два излизали с резки уговорки, а останалите седем се обявили категорично против реформата.

Преди гласуването Дьо Гол казвал на най-близките си, че ако получи подкрепата на по-малко от половината французи, ще си подаде оставката. „Аз не бих могъл да остана начело на държавата, не бих могъл да вземам най-важни решения.“ Той мечтаел да получи 70 процента от гласовете. Но отговорили с „да“ само 62 процента от взелите участие в гласуването, което представлявало само 46 процента от избирателите. Референдумът показал колко рязко е намаляло влиянието на Дьо Гол, макар че му донесъл формален успех. „Ние се натъкнахме на по-мощни сили, отколкото предполагахме“ — мрачно констатирал генералът. — „Французите са овни... — повтарял той думите, които винаги съпровождали политическите му неуспехи. — Тази страна не е способна да се подчинява на дисциплината.“ Обаче след като поразмислил, той не се оттеглил,

макар и да бил дълбоко засегнат от „неблагодарността“ на французите.

Сега надеждите му били насочени към изборите за ново Национално събрание, насрочени за 18—25 ноември. Трябвало упорито да се бори при много по-различни условия, отколкото преди 4 години, когато името му служело като общ знаменател на разни буржоазни политически течения. Сегашното му положение напомняло неговата роля начело на РПФ. Дьо Гол сам подчертал това, когато за пръв път се обявил официално в подкрепа на кандидатите на ЮНР против всички останали партии. На 7 ноември ги осъдил решително и ги обявил за представители на „частните интереси“, противопоставили се на националните интереси. Той призовал избирателите да гласуват за привържениците на положителния отговор при неотдавнашния референдум, т. е. за кандидатите на ЮНР, които открито се превърнали в официални кандидати на правителството. Политбюро на Френската комунистическа партия преценило така действията на държавния глава: „Речта, произнесена в сряда от генерал Дьо Гол, е скандална намеса в изборната кампания... Недоволен от референдума, който му нанесе сериозен удар със загубените 5 милиона гласа, Дьо Гол излезе пред страната като водач на групировка. Той иска да смаже всички партии, в дейността на които се отразява растяща опозиция против личната му власт и неговата политика. Той се стреми да установи режим на една-единствена партия, на открита диктатура.“

Точно към това се стремял Дьо Гол, макар че в неговите представи и особено в неговите надуты официални декларации всичко изглеждало в твърде облагородена форма. Използувайки своя авторитет, слава, влияние и безсъмненото си майсторство в областта на политическата психология, той успял да постигне значителен, макар и номинален успех. Резултатите от изборите били реванш за референдума, който показал явен упадък на влиянието му. Голистката партия ЮНР заздравила позициите си в парламента. За пръв път в парламентарната история на Франция се създадо здраво еднородно мнозинство. Вместо 165 ЮНР получила 233 места. Освен това към мнозинството се присъединили 35 „независими“. Всички останали партии имали само 197 мандата. Обаче зад тези цифри се криели и някои други по-съществени показатели — ЮНР събрала

само 40,5 процента от гласовете, а останалите партии — 44,7 процента. Ако би действувала справедлива пропорционална система в изборите, ЮНР щяла да има само 148, а не 233 мандата. Успехът на голистката партия бил постигнат, защото към нея се присъединили гласове от дясната консервативна партия на „независимите“ и МРП, изгубили повече от 100 депутатски места. Главната причина била, че заради победата на ЮНР се наложило Дьо Гол да пожертвува немалка част от авторитета си. След като той се обявил открито в подкрепа на кандидатите на ЮНР, било му много по-трудно да претендира за ролята на изразител на общонационалната воля. От арбитър той се превърнал в лидер на една от политическите партии, и при това на дясна и консервативна партия, тъй като за ЮНР гласували онези избиратели, които обикновено давали гласовете си за десните. Разбира се, Дьо Гол получил послушно мнозинство, каквото никой във Франция не е имал от времето на „безподобната камара“ на Луи XVIII. Но Франция и народът ѝ се отдръпвали от него. Той успял да излезе победител в предизвиканата от него криза, но било ясно, че това е само отсрочка, която се дължи на различията в лагера на опозицията.

За най-важните сили на тази опозиция изборите били явно движение напред. Комунистическата партия получила повече от четири милиона гласа и увеличила получените резултати през 1958 година. Броят на депутатите се увеличил от 10 на 31. Подобрили позициите си и социалистите. Особено знаменателно явление било частичното единство в действията на социалистите и комунистите при втория тур на изборите. А този факт разкривал много тревожни перспективи за голистката монархическа република.

Във всеки случай генералът бил доволен от резултатите през 1962 г. и в новогодишното си обръщение към французите изтъкнал двете най-важни постижения: мира в Алжир и укрепването на държавните институти. Наистина той все още не смятал тези институти за идеални и продължавал да действа за засилване на личната си власт. Френските юристи твърдели, че Петата република имала фактически не една, а три конституции: компромисът от 1958 г., конституцията от 1962 г., за появата на която току-що беше казано, и накрая конституцията, която получила практическо изпълнение след речта на Дьо

Гол на 31 януари 1964 г. Докато в първите два случая се провел референдум, в третия генералът сметнал за достатъчно просто да изложи възгледите си за държавата, отговаряйки на въпроси по време на една пресконференция. Дьо Гол казал, че „конституцията е духът, институтите — практиката“. А след това, сякаш слагайки си сам на главата короната на абсолютен монарх, добавил: „Трябва да признаем, и това е вярно, че неделимата държавна власт е предоставена изцяло на избрания от народа президент и няма никаква друга власт — министерска, гражданска, военна, съдебна, която може да бъде делегирана или осъществена въпреки волята му.“

Ограничаването на властта, ролята и значението на всички без изключение републикански държавни учреждения Дьо Гол оправдавал така: „Нашите нови институти отговарят на изискванията на епохата, на същността на френския народ и на това, което той желае в действителност.“

А как узнавал желанията и стремежите на народа? Той отхвърлял винаги с презрение изискванията на политическите партии или профсъюзите. Според него те нямали право да претендират, че представляват каквито и да е слоеве от населението. Още по-малко се съобразявал с вестниците. „Цели 25 години — казал той — по-голямата част от френските и чуждестранните вестници непрекъснато отказваха да ме подкрепят.“ И тъкмо затова те нямали никакъв авторитет пред него.

От всички обикновени средства за връзка с народа генералът предпочитал непосредствените контакти с масите. Разбира се, „гласът на тълпата“ заслужавал вниманието му, когато той бил възторжен и одобрителен. Генерал Дьо Гол предприемал редовно пътувания из провинцията. За 10 години след връщането му на власт направил 38 такива обиколки, посетил почти всички френски департаменти, появявал се не само в големите центрове, но и в малките села. Той казал, че това е „единственият начин за общуване с живите сили на страната“. През есента на 1965 г. генерал Дьо Гол казал, че за 6 години той фактически се видял лице с лице с 15 милиона французи, посетил 25 000 общини, отговорил на приветствията на 400 общински съвети и на 100 000 народни избраници, произнесъл 600 речи пред масите и „стиснал безброй ръце“. След като се завърнал в Елисейския дворец от едно такова посещение, той казал: „Великолепно е това обновление сред живота. Всъщност

това са именно селяните и селянките. Винаги се забравя, че от десет французи осем са от провинцията. Осем от десетте французи живеят спокойно, като мислят за своя труд и за своите дребни радости. Ако един французин от десетте тича като луд в метрото и се суети цял ден, това още не е основание и ти да се побъркваш.“

А как ставало на практика това, по думите на Дьо Гол, „умиване в тълпата“? Какъв характер имали неговите връзки с народа, какво конкретно получавал президентът от това и какво давал на съгражданите си? Пренебрегвайки всички предупреждения на службата за сигурност, която се страхувала от убийци из средата на ОАС, Дьо Гол навсякъде излизал от колата си и направо отивал вътре в тълпата. Ръкувал се с всички, прегръщал хората, позволявал на екзалтираните личности да се обесват на врата му. Множество снимки запечатали тези сцени. „Пуснете децата при мене — казвал той, — нали после те ще казват: „Аз видях генерал Дьо Гол!“ Всичко това напомняло до известна степен средновековните обичаи за докосването на краля до болните и сакатите и за чудното им изцеление. Наистина добрият крал се срещал със своя добър народ! Той говорел на драго сърце с простите хора и ги изслушвал. И тези беседи са поразителни по равнището на баналния си смисъл, по изобилието на хиперболизирани трюизми.¹

Ето типични откъси от подобни разговори на Дьо Гол, предадени във вестниците. В Дордон: „Идвал съм тук преди 1914 година. Тогава тук имаше мулета, кози, волове. Днес вие имате автомобили, трактори, крави. Това значи, че сме на прав път.“ В заводите Крьозо той запитал работник, застанал до огромен агрегат: „Вие ли управлявате всичко това?“ И прибавил: „Още никога не съм виждал подобно нещо.“ Като пристигнал в един град, известен с производството на дантели, той извикал: „Да живее Кодри! Да живее Републиката! Да живеят дантелите!“ Във Фекан: „Аз поздравявам Фекан, морското пристанище, което иска да остане пристанище и ще остане.“ В Лион: „Днес Лион е повече лионски, отколкото когато и да било.“ В Анжер: „Е, как е добитъкът ви? — Нищо особено, господин генерал, но работите не вървят много добре. — Много хубаво,

¹ Трюизъм — изтъркана истина. (Б. пр.).

много хубаво. А пътищата? — Те са много лоши, господин генерал, селото е напълно откъснато. — Но вие сте на прав път. Виждам, че във вашето село има много добри деца.“ А ето още един такъв диалог, обнародван в списание „Експрес“: „Да, движението е много силно. Вземам това под внимание. А как сте с водата? Всичките ви села ли имат вода? Чудесно... Имате ли извори? Искам да кажа, хубави извори? Добре. Това е важно. Да. А електричество? Имате ли електричество? Как сте с него? Чудесно... Използвате ли електромотори? Все повече и повече... Много е важно. А профсъюзите ви? Добре... При вас те няколко ли са? А не влизат ли малко в спор помежду си? А... А училищата ви? Искате да ги запазите? Ще имам това предвид. За да не се разпръсва младежта... Зная това. Вие сте селски жители и грижите ви са селски. Вие имате деца, много деца, чудесни деца и искате да знаете какви ще станат...“

Тези евангелски примитиви, тази размяна на крайно опростени изрази съвсем не принадлежат към анекдотите за Дьо Гол, които се разпространявали извънредно много. Той бил истински убеден, че точно така трябва да се говори с народа. Веднъж Дьо Гол поучавал един от министрите си: „Разбирате ли, с народа трябва да се говори на специален език. На такъв, с какъвто се говори на децата: Франция ще бъде Франция. Европа ще бъде Европа.“ Той изтъквал необходимостта от „ясни изрази, лесно възприемани от тълпата, събрала се на площада“. Веднъж Дьо Гол казал на министъра на вътрешните работи: „Сигурно ви е омръзнало да слушате от мен повтарянето на едни и същи изрази. Но какво искате? Хората това и чакат. Ако бих говорил на друг език, те щяха съвсем да се разочароват.“

Разбира се, от чисто дидактично гледище в разсъжденията на Дьо Гол има известна доза истина. Въпросът е другаде, доколко това му помагало да почувствува стремежа на народа, да разбере социалните и политическите тенденции? Ясно е, че в „демократията на ръкостисканията“ имало нещо карикатурно, макар че би било неправилно да се подозира генералът в дребно шарлатанство и в съзнателно комедианство. Постъпките и думите му се диктували от искреното убеждение, че именно по такъв начин служи на Франция, представлява я, изразява волята на народа. Самозаслепението, предопределено от социалната, кастова ограниченост, можело да бъде забе-

лязано само от определено разстояние. Самият той не можел да разбере, че „умиването в тълпата“ дава само фиктивна близост с народа. А отстрана било ясно колко далеч бил от народа, че инстинктивно, естествено той го смята за тълпа от неразумни деца, които не са способни да разберат къде се крият интересите им. Не напразно му приписвали фразата: „Когато искам да разбера какво мисли Франция, аз запитвам сам себе си!“

Наистина в официални изказвания Дьо Гол опровергавал с възмущение подозренията, че се е вслушвал само в един-единствен глас, в собствения си вътрешен глас. На пресконференцията на 9 септември 1965 г. генералът уверявал: „Явно грешат, когато твърдят, че президентът е изолиран от всичко и от всички, че когато трябва да вземе решения, слуша само себе си.“ И по-нататък Дьо Гол нарисувал живописна картина на дейността си: „Държавният глава свика 302 пъти Министерския съвет, 402 пъти проведе в тесен кръг съвещания между министрите, 605 пъти прие в кабинета си министър-председателя, 78 пъти — председателите на парламентарните палати, около 2000 пъти — членовете на правителството, повече от 100 пъти — председателите или докладчиците на парламентарните комисии или председателите на групите, около 1500 пъти — висши чиновници, експерти, лидери на профсъюзите, и всичко това извън четенето на писмата, бележките, докладите, които са му изпращали едни или други отговорни лица, както и проучването на разни досиета.“

Към това трябва да прибавим и многото задължения в областта на външната политика, към която Дьо Гол се отнасял особено усърдно, безкрайните приеми на посланиците, преговорите, честите пътувания в чужбина, срещите с високи чуждестранни гости и много други. През този период, т. е. до септември 1965 г., Дьо Гол говорил 30 пъти по радиото и телевизията, уредил 12 пресконференции, произнесъл 31 речи. Разбира се, в наше време всеки държавен деец е много натоварен с физическо и нервно напрежение. Но тъй като Дьо Гол създал необикновена централизирана система, при която всичко се свеждало до личността му, когато всичко решавал сам, не можем да не се учудваме на фантастичната работоспособност на човека, който карал осемдесетата година и съвсем не можел да се похвали с желязно здраве. Освен влошаващото му се

зрение той имал и други типично старчески болести. През 1964 г. му била направена операция на простатната жлеза. Само две седмици след това той се заловил, макар и умерено, за всекидневната си работа, която все пак била напрегната. Разумно ли било всичко това? Огромната държавна пирамида била обърната наопаки, опирайки се на върха! Можел ли е само един човек да обхване необхватното и в нашата сложна епоха да възприеме и преработи толкова огромна информация? Това било немислимо и затова Дьо Гол получавал все по-непълна, изопачена представа за околния живот. Своята стара, закостеняла система от възгледи и представи той просто налагал на бурно изменящата се действителност, важни моменти от която често пъти се изплъзвали от погледа му. Съдбата, в която генералът вярвал силно, му донесла закономерни, но за него неочаквани, крайно неприятни изненади. Именно така през 1965 г. настъпил отдавна назрелият разрыв на неговия „договор с Франция“, който той окончателно и ясно осъзнал само след четири години, малко преди смъртта си...

Две години преди насрочените в края на 1965 г. президентски избори започнало обсъждането на перспективите им в политическите среди и в печата. Ще постави ли Дьо Гол кандидатурата си за втория седемгодишен мандат? В навечерието на референдума през 1962 г. той давал да се разбере, че не се готви да стори това. Но нима можело да се предвидят постъпките на генерала? Още в началото на 1964 г. социалистът Гастон Дефер издигнал кандидатурата си и започнал предизборна кампания. Наскоро и сенаторът радикал Андре Корню също заявил претенциите си за президентския пост. Печатът съобщил, че министър-председателят Жорж Помпиду имал същите планове, ако генералът реши да се оттегли. По това време се появила книгата на М. Бромберже „Тайната съдба на Жорж Помпиду“, която го рисувала в ролята на „дофин“.

Генерал Дьо Гол пазел мълчание, а в кръга на близките си често се оплаквал от умора. Предават думите на госпожа Дьо Гол: „Истинските приятели на генерала трябва да го посъветват да не поставя кандидатурата си.“ Обаче в последния момент Дьо Гол взел решение. Помпиду казвал, че лично той разбрал намерението на генерала само няколко часа преди официално да заяви, че ще постави кандидатурата си. Генералът не смятал мисията си за завършена: все пак той едва започнал

да провежда външната си политика с голям размах и имал намерение да направи много за укрепване на авторитета, независимостта и величието на Франция.

Макар че кандидатурите на Дефер и Корню отпаднали още по-рано, срещу Дьо Гол имало още пет съперници. Те били дребният фабрикант Марсел Барбю с неопределена програма на „борец с бюрократизма“, Пиер Марсиласи, кандидат от буржоазните среди, който се отличавал главно по своя ръст (201 см — с 9 см по-висок от Дьо Гол) и Тиксие Винякур, близък по дух на хората от бившата ОАС. По-сериозна била кандидатурата на Жан Льоканюе, председателя на МРП, който се обявил за вярност към Атлантическия съюз и против независимата външна политика на Дьо Гол. Той се ползвал с подкрепата на влиятелните буржоазни среди. Обаче най-сериозен съперник бил Франсоа Митеран, кандидатът на социалистите, комунистите и другите леви групировки. Той излизал с прогресивна програма за замяна на „личната власт с република на гражданите“.

В началото Дьо Гол не предвиждал особено ожесточена борба в изборите. На 4 ноември, започвайки кампанията с изказването си по радиото, той не използвал дори времето, което му се полагало като на кандидат. Но речта му звучала достатъчно категорично: „Нека искреното и масово гласуване на гражданите ми помогне да остана на своя пост и тогава бъдещето на новата република е безспорно осигурено. В противен случай — и в това няма съмнение — то изведнъж ще рухне и Франция ще бъде хвърлена — този път без изгледи за спасение — в държавен хаос, още по-катастрофален от този, в който бе изпаднала по-рано.“

Още преди първия тур на изборите генералът разбрал какъв опасен противник е Митеран и засилил активността си. Той решил да говори отново по радиото и телевизията. Но едва след 5 декември, след гласуването в първия тур, изборната кампания навлязла в истинския си драматизъм. За пръв път Дьо Гол не получил мнозинство. За него гласували само 43,7 процента от избирателите. В сравнение с референдума от 1962 г. той изгубил два и половина милиона гласа!

А Франсоа Митеран събрал 32,2 процента. Обединението на левите сили било поразително ефикасно. Митеран вървял преди Дьо Гол в 24 департамента.

„Голяма мъка ме обзе“ — спомня си генералът. Да, изглежда, че скоро той ще остане отново един срещу всички. Буржоазията пак не искала да върви подир него. Жан Шарло, познавач на голизма, отбелязва: „През декември 1965 г. голямата част от френските делови среди предпочиташе Пине или Льоканюе пред Дьо Гол.“ А левите? Изглеждало, че компартията изцяло е изолирана, а разцеплението ѝ със социалистите — неизбежно. И изведнъж издигане на обща кандидатура на левите и масово гласуване за Митеран! Народът, трудещите се се отдръпват от Дьо Гол — ето най-главния, засега още удивителен за него и за мнозина факт. Та нали все още са благодарни на Дьо Гол за ликвидирането на алжирската криза и с всеобщо одобрение се посреща неговата независима външна политика. Дори при тези условия левите избиратели, които по-рано гласували за Дьо Гол и наброявали около 3 милиона, се отказали от него. Несъмнено това означавало краят.

Два дни Дьо Гол размисля, преди да обяви, че запазва кандидатурата си и при втория тур. Той се усамотява и не приема никого. Жан Турну описва така тези дни: „В Елисейския дворец всички, които имат уши, чуват стъпките на човек, който обикаля надлъж и нашир кабинета или апартамента си. Президентът на републиката ходи. Отива и се връща. Прави стотици крачки. Само мрачните му мисли са негови спътници. Отвън дворецът има най-спокоен вид. А вътре мъчнатието за някои става зловещо. В стаята си се разхожда човек, който преживява криза. Измъчван от вътрешна борба, Дьо Гол се намира пред най-страшния въпрос след завършването на войната в Алжир: прав ли е или е сгрешил, като се стреми да бъде избран за втория седемгодишен срок? Той съжалява вече за решението си. Но след това си променя мнението: борбата ще продължава докрай!“

Обявява се „всеобща мобилизация“ на голистите. Помпиду събира депутатите от правителственото мнозинство, инструктира ги и те се втурват бързо в изборителните си окръзи. Наредено им е „не да копаят с игла кладенец, а да действуват „като булдозер“. В битката са хвърлени всички резерви: дори писателката Франсоаз Саган агитира за Дьо Гол. Но изборната кампания се ръководи лично от генерала, който пуска в действие неизменното си оръжие: словото. Създава се впечатление, че неуспехът в първия тур е оживил генерала, дори го е под-

младил. От тактиката на хладнокръвни заплахи той започва да преминава към метода на убежденията. „Републиката — казва той в навечерието на изборите — има свой президент. Това съм аз. Не твърдя, че съм най-добър и че не съм на възраст. Виждам по-добре от всички, че е необходимо да имам приемници и възможността да бъдат избрани, за да провеждат същата линия.“ И той напомня за успехите, които е постигнал заедно с френския народ. „Утре заедно с вас ще мога да дам нов импулс на нашето дело. Затова съм готов отново да изпълня най-висшите си задължения към страната.“

На 19 декември, във втория тур на изборите, се явяват само двама кандидати. Дьо Гол е избран за президент с мнозинство 54,5 процента от гласовете. За всеки друг кандидат това би било много голям успех. Но не и за Дьо Гол, който винаги претендирал за ясно, твърдо мнозинство, за общонационално доверие. Разбира се, в САЩ президентите се избират с по-малко надмощие, но това не може да бъде утеха, тъй като политическите условия в двете държави са съвсем различни. Дьо Гол бил винаги убеден, че във Франция изобщо той не може да има съперници, и бил поразен от успеха на своя главен съперник: кандидатът на левите сили Митеран получил 44,8 процента от гласовете.

„Успехът на кандидатурата на Франсоа Митеран — се казвало в изложението на Политбюро на Френската компартия, е успех на съюза, който укрепва. Дьо Гол успя да дойде на власт само защото съществуваше разцепление между трудещите се и останалите републиканци. Благодарение на това, че комунистическата, социалистическата и другите демократични партии и групировки се споразумяха да издигнат един кандидат, а също така постигнаха споразумение и по редица политически въпроси, на режима на Дьо Гол днес е нанесен удар и влиянието му сериозно е разклатено.“

Дьо Гол с болезнена острота почувствувал полупоражението си, което претърпял при изборите за президент. Когато на 21 февруари 1966 г. той провеждал първата си следизборна пресконференция, у журналистите, събрани в парадната зала на Елисейския дворец, се създало общо впечатление: „Това вече не е Дьо Гол, какъвто беше през 1958 година.“ Обстановката на пресконференцията била все така тържествена и пищна както преди. Дьо Гол, гримиран и поради това странно подмладен,

се появил на естрадата под ослепителната светлина на телевизионните прожектори и светкавиците на фотоапаратите, седнал в кресло до малка маса с микрофон и хвърлил суров поглед върху огромната зала, осветена от позлатени, кристални полилеи, едвам побрала около 1000 журналисти. От дясната му страна, но не на естрадата, а както било редно — значително по-ниско, седнали всички членове на „кралския дом“ начело с министър-председателя. Както винаги това била, според думите на кореспондента на „Монд“ Виансон Понте, „тържествена литургия на режима, величествена церемония, с камбанен звън, заобиколена с целия блясък на празничния ден“.

Но изведнъж общият тон на всичко се променил. На другия ден кореспондентът на „Юманите“ Луи Люк писал: „Дьо Гол е в отстъпление — той е по-малко надменен и много по-малко самоуверен, прави впечатление на уморен човек!“ Генералът заговорил за резултатите от изборите и изтъкнал успеха си с любопитно сравнение: той отбелязал, че получените от него в първия тур 45 процента гласове са много повече, отколкото неговите привърженици са получили при парламентарните избори през 1951, 1956, 1958 и 1962 година. Но това сравнение само подчертавало упадъка на влиянието му. Затова Дьо Гол и не направил по-правомерно сравнение с гласуването през 1958 г. при референдума, когато той получил 80 процента. Освен това президентът отново се признавал не за изразител на общонародното единство, а само за лидер на една наистина огромна дясна партия. Невъзможно било поражението да се превърне в победа дори и за такъв изключителен майстор на грижливо подбрани и ефектни изказвания като него.

Във втория том на „Мемоари на надеждата“, от който Дьо Гол успял да напише само две глави, се разказва, че след 1962 г. „благословената година на разцвет за обновена Франция“, той се сблъскал с неразбиране и враждебно отношение. „Как не разбирах — огорчено пише Дьо Гол, — че всичко, което се отнася до спасението на нацията, не може да не бъде отрицано от обществеността и да не доведе до поражение в изборите.“ А в своите последни частни разговори в края на 1969 г. и в началото на 1970 г. Дьо Гол с тъга ще говори как по време на изборите от 1965 г. почувствувал „скъсването на договора му с Франция“. Както винаги, казал „с Франция“, а не с французите и това е симптоматично, защото ни дава въз-

можност да разберем смисъла на политическите му неуспехи.

В дадения случай главната причина била неговата реакционна, консервативна икономическа и социална политика, заради която Дьо Гол се явявал все по-открито пред французите не като вожд на нацията, обединяващ и въплъщаващ нейните висши интереси, към което той субективно като че ли се стремил, а като представител на господстващата класа, като изразител на диктатурата на едрия капитал. Генерал Дьо Гол презирал долните, неморални подбуди на буржоазията, постоянния стремеж за печалба, първобитния меркантилизъм, духовната ѝ ограниченост. В решителните етапи от кариерата си той закономерно се оказвал сам, изолиран от родствената му социална класа, неспособна да сподели идеите, подбуждащи го да действа в името на „вечните“ интереси на Франция. Но все пак той оставал човек на тази класа, макар че ѝ служел, като често отивал против нейните желания и стремежи. Франсоа Мориак, намерил място за Дьо Гол „сред героите и светците“, създали Франция, съвсем сериозно сравнявал неговата роля с библейския образ на Месия и при все това не пропуснал да направи в книгата си за него любопитни забележки за характера на отношенията на генерала с буржоазията. „Този човек — писал Мориак, — равнодушен към парите и презиращ парите, се приспособи към капиталистическата система и не изпитваше никакво отвращение към тези, които я представят. Той ги използваше и ги караше да му служат.“

В действителност капиталистическата система също използвала Дьо Гол и го карала да ѝ служи. Този, според думите на Франсоа Мориак, „генерал от морасистка формация“ след Шарл Морас винаги предпочитал политиката пред икономиката, която имала за него подчинено, второстепенно значение. Наистина той дошъл на власт през 1958 г. с твърдото намерение да ликвидира инфлацията, дефицита в платежния баланс и използването на чуждата финансова помощ, тъй като всичко това накърнявало националната независимост на Франция, обричайки я на унижение, вместо да ѝ отреди величие. Разбира се, като командир на полк, който се интересува войникът да бъде нахранен, защото от това зависи боеспособността на полка, той съвсем не бил против повишаването на жизненото равнище на французите и техния материален напредък. Но за него това било от второстепенно значение и не може в никакъв

случай да се сравнява с необходимостта да си осигури и мощта на държавата. Само с това могат да бъдат оправдани всички жертви. Ето защо, когато виждал по пътищата на Франция, от прозореца на колата си, многобройни лозунги, като „Давай парата, Шарл!“, изразяващи исканията на селските и градските трудещи се, той не им обръщал внимание.

На 21 февруари 1966 г. на пресконференция генерал дьо Гол казал: „Икономическата, финансовата и социалната ориентация във френската политика никога не се е променяла от 1958 година.“ Това било така. От самото начало Дьо Гол, оставяйки за себе си „заповедни“ или „запазени области“ — външната политика, Алжир и колониите и въоръжените сили, предал другите сфери от държавното управление да бъдат ръководени от министрите. Разправят, че веднъж Дебре като министър-председател казал раздразнено на генерала: „Алжир — това сте вие. Цената на млякото — това съм аз.“ Генералът го изслушал, а след това, без да каже нито дума, наредил да се повиши цената на млякото. Но това бил изключителен случай. Обикновено ставало другояче. „С въпросите на интендантството“ се занимавали „способни хора“. Естествено, в икономиката „най-способните“ са онези, чийто смисъл на живота е печалбарството. Не е изненада, че с икономиката и финансите се занимавали хората с много пари, фабрикантите и bankerите — Пине, Баумгартнер и други като тях. Изобщо при Дьо Гол извънредно се опростил достъпът до властта на преките представители на финансовата олигархия. По-рано трябвало да бъдеш депутат, а след това да минеш през изпитанието на парламентарните дебати, където левите депутати не щадели много фабрикантите и bankerите. Новата държавна система отстранила тези пречки.

„Политиката, провеждана от 1958 г. и особено от 1962 г. — пише бившият министър-председател Мендес-Франс, — се отличаваше с това, че лосговете на управлението, които се намираха в ръцете на държавата и бяха необходими лосгове на планирането — особено на основното, на финансирането, — се предаваха в ръцете на частни стопански дейци.

Всичко започнало още от септември 1958 г., когато Дьо Гол за разработка на своята икономическа политика създал комитет от специалисти начело с Ж. Рюеф, бивш финансов съветник на Поанкаре и Лавал. В комитета влезли само пред-

ставители на банките и тръстовете. Те подготвили редица правителствени укази, издадени през декември 1958 година. Тези укази били съобразени с плановете на Дьо Гол за укрепване икономическата независимост на Франция и позициите ѝ в конкурентната борба на световните пазари. Появил се нов, „тежък“ франк, равен на 100 стари франка. Девалвацията, т.е. намаляване стойността на франка спрямо чуждата валута, облекчила френския износ. Намалил се външнотърговският дефицит, увеличили се златните запаси, които през 1958 г. практически изобщо не съществували. През 1963 г. те възлизали на 4,5 милиарда долара. Франкът станал една от най-здравите валути. Промисленият подем спомогнал да се укрепят икономическите позиции на Франция. Индустриалците получили много привилегии, а доходите им рязко нараснали. По времето на президентските избори през декември 1965 г. производството било увеличено с 43 процента, а износът — с 88 процента.

Но с цената на какво и за чия сметка било постигнато това? Отменили се субсидиите, задържащи покачването на цените на предметите за широко потребление, повишили се тарифите за газта, електричеството, транспорта, пощенските услуги и т.н. Намалили се социалните помощи и пенсиите. Отменила се системата за поддържане цените на продуктите, доставяни от селяните. Повишили се данъците. С други думи, икономическата политика на Петата република се изразявала в това, че за всичко плащали бедните. Разликата между най-високите и най-ниските доходи се увеличила. В Швеция първите превишавали вторите 17 пъти, а във Франция — 74 пъти. По нарастване на цените Франция изпреварила САЩ, ГФР, Англия и Белгия. Само Италия била преди нея. През 10-годишното съществуване на Петата република цените се увеличили с 40 процента.

Особено скандално положение се създадо в жилищното строителство. При 15 милиона остро нуждаещи се от жилища годишно се строели не повече от 370 хиляди жилища. Наистина само в Париж имало незаети 10 хиляди луксозни апартаментата. Но те били предназначени за богатите и стрували несметни пари. А за да се получи евтин общински апартамент, трябвало да се чака много години. Франция оставала с най-нисък стандарт на живота в Западна Европа. Нищо не се правело за борба със спекулата и злоупотребите на буржоазията. Разкош и мизерия съществували редом и контрастът между тях ставал все

по-голям. При това промишленото производство растяло, повишавала се и производителността на труда, а следователно и експлоатацията, а в същото време повишението на заплатите едва компенсирало нарастването на цените и инфлацията.

Икономическата политика, провеждана под лозунгите за ефективност на производството, рентабилност и конкурентоспособност, се отразявала тежко не само върху положението на работниците и служещите, които живеели от една заплата. Бързата концентрация в производството разорявала маса дребни стопани, особено селяни. Правителствените планове предвиждали ликвидацията на 800 хиляди селски стопанства. Вълненията на селяните обхващали десетки департаменти. Барикади от селскостопански машини спирали движението по пътищата на страната.

А работническата класа, след малка пауза в началото на съществуването на Петата република, се включва активно в борбата срещу реакционната социална политика на новия режим. През лятото на 1959 г. стачното движение нараства във всички отрасли на промишлеността. В отговор правителството чрез устата на Мишел Дебре издига лозунга „Властта не отстъпва“ и застава на най-непримирима позиция. То издава декрет за „реквизиция“, т.е. за принудително връщане стачкуващите на работа. Но профсъюзите прибягват към нови различни форми на борба. Стачното движение през 1961 г. се увеличава три пъти в сравнение с 1959 г. То особено се засилва през 1963 година. Общата стачка на миньорите предизвиква и небивало по остротата си изпитание на силите на работническата класа и на авторитарния режим. Дьо Гол подписва лично декрет за „реквизиция“. Миньорите отказват да се подчинят. В знак на солидарност обявяват стачка работниците от другите отрасли на промишлеността. Правителството отстъпва и започва да преговаря с профсъюзите. Пролетният социален конфликт през 1963 г. се оказва не случайно момент от най-голямото падане на авторитета на Дьо Гол. За пръв път той се намесва пряко и непосредствено в класовата борба и претърпява поражение. И в бъдеще ще му се наложи да отстъпва неведнъж под натиска на работническата класа. Именно в това отношение Дьо Гол ще се сблъска с най-големи трудности и ще търпи явни неуспехи. По социалните въпроси този реалист показва в максимална степен неразбиране на реалността. Кла-

совата борба му се вижда крайно опасно, но необяснимо явление. Той казва, че „концепцията“ за класовата борба „противоречи на това, което е особено дълбоко залегнало в съзнанието му“, т.е. на принципа за единство на нацията. Не може да разбере обективно неизбежния характер на класовите конфликти в буржоазното общество. Тъй като именно работниците са принудени, защитавайки правата си, да действуват като активна, нападаща страна в социалните сблъсквания, в неговите очи те естествено се оказват виновници, които рушат единството на нацията и я отслабват. И въпреки че той претендира да бъде безпристрастен арбитър, закономерно винаги е на страната на буржоазията, защото именно тя е за „реда“. Налага му се постоянно да се намесва в икономическата и социалната политика, защото резултатите ѝ поставят под съмнение всички начинания във вътрешната и външната политика. През 1963 г. растежът на цените и инфлацията застрашават отново да подронят външнополитическите позиции на страната.

На 13 август 1963 г., в разгара на летния сезон, д-р Гол свикал на заседание Министерския съвет. С пестник чукал по масата: „Правителството не прави нищо, за да спре покачването на цените. Ние сме в разгара на инфлация. Една велика държава не може да съществува без здрава валута. Или ние ще спасим франка, или нас всички ще ни изхвърлят. Давам ви срок 15 дни, за да вземете решителни мерки.“ През септември се появил планът за тъй наречената „стабилизация“: правителството обещало да не допуска покачване на цените, а профсъюзите трябвало да се откажат от исканията си за увеличаване на заплатите. По такъв начин разчитали да задържат инфлацията. В интервю пред списание „Пари Мач“ министър-председателят Помпиду, излагайки гледището на генерала, казал във връзка с този план: „Аз лично не споделям мнението, че главната задача на нашия режим и на цялата ни дейност, насочвана от генерал д-р Гол, е да се осигури материално благоденствие на всички французи. Според мен главната задача е да им се върне достойнството.“ И по-нататък казал открито, че всеки французин трябва да се съгласи „да ограничи до известна степен напредъка в личното си благосъстояние“. В резултат планът на „стабилизация“ довел до блокиране на работната заплата и влошил отново положението на трудещите се. И когато през декември 1965 г. стават президентските из-

бори, всички коментатори, давайки обяснение за разклатените позиции на президента, твърдели единодушно, че „най-голямо поражение в изборната кампания претърпял планът за стабилизация“.

След президентските избори икономическата и социалната политика на Дьо Гол се насочила вече по друг, несравнено по-широк и подобрен държавен план, който обхващал цялата икономика. Всъщност веднага след войната Франция се превърнала в капиталистическа страна с най-висока степен на планиране. Преди идването на Дьо Гол на власт вече действували три „плана за модернизация и снабдяване“. Но те имали сравнително ограничен характер и представлявали по-скоро програма за ориентация, отколкото истински план. При Дьо Гол положението се променило и планът, наричан сега „план за икономическо и социално развитие“, станал основа на цялата икономическа политика на държавата. Сега той бил разглеждан и утвърждаван от парламента. Генерал дьо Гол нарекъл четвъртия план (1962—1965 г.) свой „пламенен дълг“. И той наистина бил план за икономическо развитие, макар че всъщност бил използван за съгласуване на държавната политика и едрите монополи, за да се засили концентрацията. Петият план (1965—1970 г.) отивал още по-далече и осигурявал абсолютното господство на монополите в икономиката и укрепването на позициите им в борбата с чуждата конкуренция. Генералният комисар по планирането Масе казвал: „Конкурентно-способността е първата цел, защото тя е ключ към всичко останало. Петият план ще бъде план на усилията.“ През януари 1966 г., хвалейки този план, генерал дьо Гол казвал, че той „отговаря на социалната справедливост, тъй като подчертава политиката на доходите“. Фактически това означавало, че доходите на едрите стопански дейци растели бързо и безконтролно, а „доходите“ на бедняците се оказали под суров контрол. Ставало дума за намаляване на консумацията, за блокиране на заплатите, за преднамерено увеличение на безработицата. Впрочем в заключение сам Дьо Гол дал да се разбере, че социалната политика няма да се измени коренно: „Природата не прави скокове и младото дърво расте без прекъсване. Така става и с нова Франция.“

В душата си генерал дьо Гол би искал вероятно да направи капитализма по-справедлив и по-рационален. Все пак по про-

изход и възпитание той бил свързан с буржоазията от Севера, отдавна склонна към идеите за социални реформи с цел да се отслаби класовата борба. Но когато се стигало до практически мерки за подобряване положението на трудещите се, Дьо Гол се изправял пред въпроса: за чия сметка да стане това? И през ум не му минавало за намаляване например на огромните разходи за изпълнение на програмата за атомното превъоръжаване и създаването на така наречената „ударна сила“. Все пак политиката на величие стои преди всичко. Разбира се, не можело също и дума да става да бъдат засегнати печалбите на едрата буржоазия. Жан Лакутюр пише в своята биография на Дьо Гол: „Ако в предпочитаните области — стратегията, дипломацията, историята — генералът е склонен към бурни действия, които биха подпалили всичко, в икономиката той се старае да избягва резките удари, да покрие всичко с воал. Пред чужденците се държи като Ришельо, пред представителите на капиталистическите интереси — като Мазарини.“

Изборите за президент обаче накарали Дьо Гол сериозно да се замисли за социални реформи. Всъщност той и по-рано говорел за тях. През 1950 г., възглавявайки РПФ, в речта си в Булонския лес осъдил класовата борба, която се водела „навсякъде — в цеховете, на полето, в канцеларията, на улицата“. „Тя — казвал Дьо Гол — отравя отношенията между хората, от нея обезумяват държавите, тя нарушава единството на нациите, подпалва войни.“ В противовес издигал старата като самия капитализъм идея за съюз на труда и капитала, който би заменил класовата борба между работниците и капиталистите с общо сътрудничество. Сред многото леви фракции в голисткото движение се появила група начело със старите съратници на Дьо Гол през войната Луи Валон и Рьоне Капитан, които настоявали за големи социални реформи. През 1959 г. се появил „Демократичният съюз на труда“ (ЮДТ), който по-късно се слял с основната голистка партия ЮНР. Според Жан Шарло Валон и Капитан „остават в голисткото движение въпреки природния консерватизъм на членовете му, само защото вярват в революционните намерения на генерал Дьо Гол. Те чакат голямата „социална реформа“, която генералът трябва да натрапи на мнозинството, както му натрапил някога независимостта на Алжир, опирайки се в случай на нужда на народа с помощта на референдум“.

Практически „революционните“ идеи се изразили в това, че през януари 1950 г. бил издаден декрет за „заинтересованост“ на работниците от печалбите на предприятията чрез участието им в тях с акции. Това било същото, което в САЩ наричали „народен капитализъм“, предназначен да отслаби борбата на работническата класа за извоюване на правата си. Реалните резултати от декрета, с презрение отхвърлен от профсъюзите, били нищожни. През март 1965 г. само 202 предприятия прилагали системата на „участието“. В тях били заети само 104 хиляди работници, т.е. по-малко от един процент от всички трудещи се в страната. Но бързо растящото недоволство сред работническата класа от реакционната политика на Петата република подтикнало голистките реформатори към нови действия. През май 1965 г. при обсъждането в парламента на закона за данъците върху дружествата Валон внесъл поправка за правата на трудещите се за участие в печалбите, която била приета. Тя не предизвикала ентусиазъм нито сред профсъюзите, нито сред капиталистите. Но след президентските избори през декември 1965 г. в няколко от своите изказвания Дьо Гол показал, че има намерение да даде широк размах на плановете за „участие“ на работниците в печалбите. Във връзка с едно такова изказване на президента на пресконференцията, състояла се на 28 октомври 1966 г., Луи Валон писал: „Дьо Гол придава на участието най-малко същото значение, каквото придаваше на реформата на институтите, деколонизацията, националната независимост и заздравяването на френската валута. Осъществяването на участието той разглежда в историческа перспектива като политика с далечен прицел, с много противоречия, които трябва да бъдат преодолен с обмислени методи под неговото пряко въздействие.“

Практически обаче въпросът се свел до създаването на специална комисия, главно от капиталисти, която спокойно разработвала законодателни предложения, съобразени изключително с интересите на собствениците на предприятията. „Историческият“ план за „участие“ служел само като безинтересен материал за вестникарска полемика. Печатът на монополите се отнасял към него с открит скептицизъм, а профсъюзите справедливо го разглеждали като демагогия, предназначена да замаскира все по-реакционната и антинародна социална политика. Държавният бюджет за 1967 г. предвиждал 25 процента

от разходите за военни цели, а за образованието, здравеопазването и социалните грижи, взети заедно — 20 процента. Отново се намалявало жилищното строителство, повишавали се наемите. В сравнение с 1966 г. данъците се увеличавали с 10 милиарда франка, а главната им тежест падала върху плещите на трудещите се. Постоянните стачки свидетелствували, че недоволството на народа расте. Ставал явен политическият напредък в полза на лявата опозиция. През декември 1966 г. във връзка с предстоящите парламентарни избори компартията и федерацията на демократичните и социалистически леви сили постигнали съгласие за единодействие. Едновременно се засилвали противоречията между партията ЮНР и другите десни партии и центристите. Вътре в самата управляваща партия назовавали сериозни разногласия.

При такива условия от 5 до 12 март 1967 г. станали изборите. Поради неблагоприятната обстановка в навечерието на гласуването Дьо Гол се намесил открито в изборителната кампания, като призовал да се гласува за ЮНР. Това било ново нарушение на духа на конституцията, която забранявала на президента да застава на страната на която и да е партия. Отново Дьо Гол рискувал с авторитета и влиянието си. Въпреки всичко ЮНР получила общо 38 процента от гласовете. Това било ново поражение, като се има предвид, че през декември 1965 г. в първия тур за Дьо Гол гласували около 45 процента от изборителите.

Франсоа Митеран казвал за изборителите, които не се отзовали на призива на Дьо Гол: „Това е мнозинството от нашия народ, огромната маса трудещи се, средните класи, които се огъват под тежестта на държавните разходи, това са кадрите, които са застрашени от безработица, интелигенцията, която се задушаваша от блажения конформизъм на режима, където не се чувствува никакъв полъх на младост и обнова. Разбира ли Дьо Гол в какво точно се състои истинският му провал: 62 процента от французите се отказаха да поддържат икономическата му политика на застой и несправедливата му социална политика.“

За кандидатите на комунистическата партия гласували един милион повече изборители, отколкото на миналите избори през 1962 година. Броят на депутатите комунисти се увеличил от 41 на 72. Всички леви партии заедно получили един милион и триста хиляди гласа повече, отколкото голистите. От този мо-

мент режимът на Дьо Гол явно се подкрепял от малцинството на населението в страната. Интересно е как Дьо Гол сам преценил резултатите от изборите. На пресконференцията на 16 май 1967 г. той казал: „Теоретически отделните институти на Републиката не бяха предмет на тези избори. Това не беше народен референдум, просто това бяха... 487 случая на местно съперничество, но въпреки това републиканските институти бяха засегнати.“

По такъв начин генералът все пак признава главното, макар и да се стреми да намали политическото значение на изборите. Бъдещето го вълнува, та нали сега той няма сигурно мнозинство в парламента и много зависи от нездравите отношения между групите на ЮНР и „независимите“. Затова казва: „Петата република получи национално събрание, в което, както се вижда, има положително мнозинство... При тези условия всеки опит, направен в това мнозинство с цел да го разцепи и отслаби... явно би бил в противоречие с политическия морал и интересите на обществеността.“

Но на пресконференцията, състояла се на 16 май, Дьо Гол говорил съвсем накратко за вътрешнополитическото положение в страната — речта засегнала главно външната политика. Наистина външнополитическата дейност на генерала като че ли компенсира провала в областта на икономическата и социалната политика. Именно тук политическата му смелост и инстинктивният реализъм намират достойно въплъщение.